

TPG Post
Port betaald
Port payé
Pays-Bas

Nederlandse Vereniging voor Audiologie

Afzender: NVA
N.J. Versfeld
Klinische en Experimentele Audiologie
Kamer D2-330
AMC
Meibergdreef 9
1105 AZ Amsterdam

AUDIOLOGISCHE NIEUWSBRIEF
nr. 86 – april 2008

48ste DAG DER AKOEPEDIE

Donderdag 17 april 2008

9.30-12.00 uur

Plaats Albatros-zaal van congres- en partycentrum 't Veerhuis, Nijemonde 4, 3434 AZ Nieuwegein.
Bereikbaarheid: 't Veerhuis ligt schuin tegenover de eindhalte van de sneltram Utrecht CS – Nieuwegein. Voor meer informatie zie www.tveerhuis.nl.

Programma

- 9.30- Ontvangst met koffie/thee
- 10.00- Het hoortoestel: dé oplossing?
Mirjam ten Buuren (Leiden)
- 10.40- Practische aspecten van de BAHA
Bert Maat (Groningen)
- 11.20- Chirurgische aspecten van de BAHA en de medische nazorg
Annelies Frima (Amersfoort)
- 12.00- Sluiting, na afloop van de vergadering zijn koffie, thee en broodjes beschikbaar

Alle deelnemers aan de Dag der Akoepedie zijn om 14.00 uur welkom bij de gemeenschappelijke voorjaarsvergadering van NVA en KNO in het NBC gebouw te Nieuwegein.

NVA VOORJAARSVERGADERING 2008

Thema: Taal-spraak in de KNO-praktijk

Deze vergadering vindt plaats in combinatie met de 212^e wetenschappelijke vergadering van de KNO-vereniging op

Donderdag 17 april 2008

14.00-15.45 uur

Plaats NBC, Blokhoeve 1, 3438 LC Nieuwegein.
Bereikbaarheid: Het NBC ligt dicht bij halte Zuilenstein van de sneltram van Utrecht CS naar Nieuwegein/IJsselstein. Voor meer informatie zie www.n-b-c.nl.

Programma

- 14.00 Cognitieve ontwikkeling en spraaktaalontwikkeling
Juliane Cuperus (Eindhoven)
- 14.15- Fonologische ontwikkeling en spraakproductieproblemen:
Wanneer doorverwijzen?
Mieke Beers (Leiden)
- 14.30- Minimum spreeknormen
Liesbeth Schlichting (Groningen)
- 14.45- Constructie van de Turkse versie van het taalsignalerings-
instrument 'SNEL' (Spraaktaal Normen Eerste Lijn)
Jenta Sluimers (Amsterdam)
- 15.00- Verwijstraject volgens het protocol "Taal-/spraakdiagnostiek"
Dirk Hoeben (Almere)
Sluiting NVA-deel, direct gevolgd door:
- 15.15- Auditieve Hersenstamimplantatie – Eerste Leidse ervaringen
Johan Frijs c.s. (Leiden)
- 15.30- Functionele cochleaire implantatie. Ervaringen met de
suprameatale benadering in Amsterdam
Job Postelmans c.s. (AMC)
- 15.45- Sluiting

Samenvattingen Dag der Akoepedie

Het hoortoestel: dé oplossing?

Mirjam ten Buuren (Oorakel informatie en advies, Leiden)

mirjam.ten.buuren@oorakel.nl

De kerntaak van Oorakel is het geven van onafhankelijke informatie en advies en cliëntondersteuning op het gebied van auditieve of taal-spraakproblemen aan iedereen die daaraan behoefte heeft. Advies wordt gegeven over de aanschaf en aanvraag van hulpmiddelen, en de vraagsteller wordt de weg gewezen naar andere instellingen en organisaties. De informatie die verstrekt wordt varieert van eenvoudige telefoonnummers en adressen, tot informatie over aan het oor gerelateerde ziektebeelden. Door elke vraag van de klant als een persoonlijke opgave voor de medewerker te zien wordt automatisme en bureaucratiesering voorkomen. Oorakel werkt vanaf het begin van haar bestaan vanuit de overtuiging dat we er zijn voor de klanten. Zij bepalen door hun vraag de inhoud en omvang van het werk: mensen met vragen over het gehoor de weg wijzen.

In de presentatie wordt verteld welke hulpmiddelen er zijn naast het hoortoestel, CI of BAHA zoals telefoonversterking, mobiel bellen, soloapparatuur, infrarood en FM-apparatuur, waarschuwingssystemen etc. Ondersteunende hulpmiddelen integreren steeds meer met de hoortoestellen maar kunnen ook op zichzelf een uitstekende geluidskwaliteit bieden. FM en Bluetooth vinden steeds breder toepassing, onder andere bij mobiel bellen.

Compensatie van gehoorverlies met beengeleidingstoestellen

Bert Maat (Universitair Medisch Centrum Groningen, Groningen)

bert.maat@med.umcg.nl

Gehoorverlies wordt in de regel gecompenseerd door toepassing van hoortoestellen, waarbij akoestisch versterkt geluid via de gehoorgang wordt doorgegeven aan het slakkenhuis. In het geval van middenoor- of gehoorgangpathologie met (wisselende) geleidingsverliezen leidt deze wijze van versterking soms tot onvoldoende resultaat. In dat geval is het doorgeven van geluid via beengeleiding een goed alternatief.

Mogelijkheden daartoe zijn de conventionele beengeleidingstoestellen en botverankerde toestellen ofwel BAHA's (Bone Anchored Hearing Aid).

In de presentatie zal worden ingegaan op de indicatiestelling voor en selectie van beengleidingstoestellen. Specifiek voor BAHA's zal aandacht worden besteed aan de verschillende typen, de instellingen en evaluatie van deze toestellen.

Chirurgische aspecten van de BAHA en de medische nazorg

Annelies Frima (Meander Medisch Centrum, Amersfoort)

a.frima@meandermc.nl

Samenvatting volgt te zijner tijd op de NVA-website.

Samenvattingen NVA Voorjaarsvergadering

Cognitieve ontwikkeling en spraaktaalontwikkeling

Juliane Cuperus (Sint Marie, Eindhoven) j.cuperus@sintmarie.nl

Samenvatting volgt te zijner tijd op de NVA-website.

Fonologische ontwikkeling en spraakproductieproblemen: wanneer doorverwijzen?

Mieke Beers (LUMC, Afdeling KNO, Audiologisch Centrum/CI-team, Leiden) mbeers@lumc.nl

Talen verschillen in hun klankrepertoires: het Engels heeft bijvoorbeeld geen 'g'-klank, terwijl het Nederlands geen 'th'-klank kent. Aan het eind van hun eerste levensjaar zijn kinderen al in staat om onderscheid te maken tussen de klanken die in hun omgevingstaal van belang zijn (zgn. 'fonemen' of 'segmenten'). Bij de uitspraak van woorden worden in de eerste levensjaren echter nog veel fouten gemaakt. Deze problemen kunnen ontstaan op verschillende niveaus tijdens het proces van taalproductie.

In deze bijdrage zullen we ingaan op de linguïstische analyse van verschillende typen spraakproductieproblemen en de wijze waarop de analyses inzicht geven voor de behandeling. Fonologische analyses bieden tezamen met articulatie testen en de Dyspraxietest inzicht de verschillende soorten spraakproductieproblemen. Articulatie testen en de Dyspraxietest beoordelen de fysieke, articulatorische vaardigheden bij de uitspraak van klanken. Een fonologische analyse beoordeelt op een hoger niveau in het taalproductieproces of een kind het taalspecifieke klankrepertoire beheerst en klanken onderling kan onderscheiden.

Bij een normale taalontwikkeling zullen spraakproductieproblemen verdwijnen naarmate het kind meer fonologische kennis van de omgevingstaal zal toepassen in de woordproductie. Bij zo'n 10% van de kinderen die op het Audiologisch Centrum worden gezien duiden spraakproductieproblemen echter op een afwijkende ontwikkeling, waarvoor logopedische behandeling geïndiceerd is. Voor de behandeling is het van belang te weten op welk niveau van het taalproductieproces problemen zijn ontstaan. Problemen op planning- en articulatorisch niveau zullen gebaat zijn bij een behandeling waarin gericht geoefend wordt met spraakklanken, terwijl problemen veroorzaakt door

beperkingen in de onderliggende fonologische kennis meer gebaat zullen zijn bij het inzicht bieden in de taalspecifieke fonologische klankcontrasten.

Voor doorverwijzing en behandeling van problemen in de spraak is het van belang na te gaan of het om normale ontwikkelingsproblemen gaat of om aanhoudende, afwijkende spraakproblemen. Het niveau tijdens het proces van taalproductie waarop de spraakproblemen ontstaan, biedt belangrijke inzichten voor de behandeling.

Een bepaling van het Taalbegrip bij kinderen tot 25 maanden

Liesbeth Schlichting (Rijksuniversiteit Groningen, Groningen)

L.Schlichting@inter.NL.net

In deze voordracht zullen de verschillende methoden aan de orde komen die gebruikt worden ter bepaling van het taalbegrip van jonge kinderen. Er is gekozen voor taalbegrip omdat dat in de KNO-praktijk van het eerste belang is wanneer het gaat om taalontwikkeling. Aan de orde zullen komen: taalbegrip meten zoals dat gebeurt op het consultatiebureau met het Van Wiechenonderzoek en met het VTO Taal 2-jarigen, en het meten van het taalbegrip met de nieuwe versie van de Minimum Spreeknormen, de SNEL, en de Lexilijst Begrip.

Constructie van de Turkse versie van het taalsignaleringsinstrument 'SNEL' (Spraaktaal Normen Eerste Lijn)

Jenta Sluimers (GGD Amsterdam), Sieneke Goorhuis-Brouwer (Rijksuniversiteit Groningen), S.A. Reijneveld, W.J. Post (Universitair Medisch Centrum Groningen) & F.I.M. Pijpers (GGD Amsterdam)

jsluimers@ggd.amsterdam.nl

Doelstelling: De constructie van een signaleringsinstrument om taalontwikkelingsstoornissen te detecteren, geschikt voor 2-4 jarige kinderen met een Turkse achtergrond onder de zorg van JGZ, gebaseerd op de constructie van het 'SNEL' instrument. (Dit onderzoek betreft een eerste onderdeel van een promotietraject aan de Rijksuniversiteit Groningen.)

Achtergrond: De JGZ heeft de verplichting om de ontwikkeling van kinderen te monitoren en problemen (waaronder problemen in de taalontwikkeling) te signaleren. Dit gebeurt d.m.v. het Van Wiechenonderzoek en op basis van observaties en anamnesegegevens. Ook

signaleringsinstrumenten voor meertalige kinderen zijn onderzocht, maar een geschikt kort screeningsinstrument voor anders- en meertalige kinderen is niet gevonden. Wel wordt er gewerkt met de Lexiconlijsten (Schlichting e.a.) als men twijfelt aan de moedertaal. Maar voor de interpretatie hiervan is een extra consult nodig. In het TNO rapport zal worden ingegaan op de mogelijkheid instrumenten die op mijlpalen gebaseerd zijn, geschikt te maken voor afname bij anders- en meertalige kinderen.

Er zijn 37.140 inwoners in Amsterdam met een Turks-Nederlandse of Turkse nationaliteit (11.9%). Het Nederlands is voor deze groep inwoners de tweede taal. Bij een groot deel van de kinderen met een Turkse achtergrond wordt thuis Turks gesproken. Het is van belang dat kinderen met (beginnende) taalontwikkelingsproblemen zo vroeg mogelijk worden opgespoord zodat de gevolgen (problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling, opvoedingsproblemen of leerproblemen) voorkomen of beperkt kunnen worden door tijdig de juiste diagnose te stellen en hulp te bieden. Het is bovendien niet correct om kinderen die pas in een later stadium in aanraking zijn gekomen met het Nederlands, te kwalificeren als kinderen met een taalontwikkelingsstoornis, wat nu wel gebeurt.

Recentelijk (2005) is door Dr. M.R. Luinge een kort screeningsinstrument ontwikkeld, 'SNEL' genaamd (Spraaaktaal Normen Eerste Lijn). Dit instrument is geschikt voor afname binnen de JGZ en heeft goede psychometrische eigenschappen die in een relatief kleine onderzoekspopulatie zijn onderzocht. SNEL is gebaseerd op universele mijlpalen in de taalontwikkeling die verzameld zijn op basis van internationaal literatuuronderzoek. Bij de GGD Amsterdam is een pilot gedraaid op twee consultatiebureaus waarbij de SNEL-vragenlijst volgens een bepaald protocol werd afgenomen door artsen en verpleegkundigen bij ouders van kinderen van 2-4 jaar. De participerende artsen en verpleegkundigen vonden de vragenlijst voor Nederlandstalige kinderen en ouders een geschikt instrument, maar twijfelden over de toepassing hiervan bij meertalige kinderen en kinderen met een niet-Nederlandse taalontwikkeling. SNEL is inmiddels stedelijk geïmplementeerd. Omdat in Amsterdam kinderen met een gezonde moedertaalontwikkeling goed kunnen profiteren van een voorschools aanbod, is het noodzakelijk dat de JGZ het al dan niet goed verlopen van de taalontwikkeling in die moedertaal kan vaststellen. Tijdens deze presentatie zal in het kort de opzet en de status presens van deze studie worden gepresenteerd.

Verwijstraject volgens het protocol 'Taal-/spraakdiagnostiek'.

Dirk Hoeben (Audiologisch Centrum van de Koninklijke Effatha Guyot Groep, locatie Almere) d.hoeben@acflevoland.nl

Naar aanleiding van de beleidsnota van 1990 van de ouderorganisaties Bosk en Foss 'Onderkenning en opvang van kinderen met taal-/spraakontwikkelingsproblemen', verscheen in 1997 het 'Kits-rapport' van de FENAC. In dit rapport worden voorstellen gedaan hoe multidisciplinaire diagnostiek op Audiologische Centra georganiseerd kan worden. In 2007 is een update van het 'Kits-rapport' verschenen. Het verwijstraject voor multidisciplinaire taal-/spraakdiagnostiek wordt hierin weergegeven. In de KNO-praktijk kunnen verschillende overwegingen gemaakt worden, wanneer wel en niet te verwijzen.

Mededelingen van het Bestuur

Leerboek Audiologie

Het leerboek audiologie omvat inmiddels een groot aantal hoofdstukken op vele deelgebieden binnen de audiologie. Uitgangspunt bij het initiatief tot een leerboek op internet was de mogelijkheid van een flexibel leerboek dat minder dan een gedrukt boek onderhevig is aan veroudering. *Voorwaarde hiervoor is echter dat de leden van de vereniging de redactie attent maken op nieuwe onderwerpen en mogelijke updates.* U wordt dan ook van harte uitgenodigd nieuwe bijdragen aan het leerboek of uw visie op bestaande hoofdstukken aan de redactie (Dr. T.S. Kapteyn en Dr. P.J.J. Lamoré) kenbaar te maken. (ts.kapteyn@hetnet.nl of pielaela@wirehub.nl)

Voor het leerboek zie: <http://www.audiologieboek.nl/>

Aanmelding voor het lidmaatschap van de NVA

Een aanmeldingsformulier voor het lidmaatschap van de Nederlandse Vereniging voor Audiologie is te vinden op de internetpagina van de vereniging (www.ned-ver-audiologie.nl). Aanmeldingen die vóór 1 augustus bij de secretaris binnen zijn, kunnen worden behandeld tijdens de algemene ledenvergadering in september. Een aanmelding **moet** ondersteund worden door drie leden van de vereniging.